

VAALIT JA VIESTINTÄ

Isotalus, Pekka & Borg, Sami (toim.) 2007: PRESIDENTINVAALIT 2006. WSOY Oppimateriaalit: Helsinki. 259 sivua.

Vaalit lisäävät aina politiikan- ja viestintätutkijoiden vuoropuhelua. Vuoden 2006 presidentinvaalit ja tämän kevään eduskuntavaalit eivät ole tässä suhteessa poikkeus. Vaaleihin liittyvä tutkimus kiinnostaa myös kirjakustantamolta, jotka eivät muuten välttämättä julkaise yhteiskuntatieteellistä tutkimuskirjallisuutta. *Presidentinvaalit 2006* -kirjan yhdestätoista artikkelista kuusi voi selkeästi sijoittaa viestintätutkimuksen piiriin, ja miltei kaikissa muissakin teksteissä käytetään media-aineistoja.

Presidentinvaalit 2006 perustuu jo ennen vaaleja tehtyyn päätökseen monitieteisen vaalitutkimuksen tekemisestä. Taustalla on edellisistä vaaleista julkaistu artikkelikokoelma *Presidentti 2000* (Sophi 2000), jonka kirjoittajista moni on mukana tässäkin kokoelmassa. Kirjoittajat edustavat politiikan ja viestinnän tutkimuksen eri oppialoja ja tutkimussuuntauksia. *Presidentinvaalit 2006* on monitieteisestä lähtökohdastaan huolimatta ehjempi ja järjestelmällisemmin toteutettu kuin *Presidentti 2000*.

Kirja alkaa Pekka Isotaluksen katsauksella viime presidentinvaalien vaiheisiin. Katsaus perustuu Isotaluksen pitämään mediapäiväkirjaan, jossa seurattiin lähinnä *Helsingin Sanomia* sekä Yleisradion, MTV3:n ja Radio Novan uutisia. Tällaisen päiväkirjan avulla on varmasti mahdollista rekonstruoida vaalien päätapahtumat ja luoda yleiskuva vaalien kulusta. Ongelma lienee se, että muodostunut kuva noudattaa valtamedian näkemystä ja tukee käsitystä vaalien medioitumisesta. Vaihtoehtoiset tarinat ja valtamedian ulkopuolelle sijoittuva jäävät tämän kuvan ulkopuolelle.

Kirjan artikkeleista Sami Borgin selvitys presidentinvaalien äänestyskäyttäytymisestä, Villiina Hellstenin, Anne Maria Hollin ja Hanna Wassin tutkimus sukupuolen vaikutuksesta äänestämiseen, Heikki Paloheimon analyysi kansalaisten

johtajuusodotuksista ja Matti Wibergin kannanotto presidentti-instituution lakauttamiseksi sijoittuvat selvimmän politiikan tutkimuksen alueelle ja viestintätutkimuksen ulkopuolelle. Borgin tosin nostaa esille median roolin presidentinvaalien henkilökeskeisyydessä, ja Wiberg tukee väitteitään media-aineistoilla ja ”vaalikampanjoiden epäonnistumisella”. Hellstenin, Hollin ja Wassin sekä Paloheimon analyysit pohjautuvat puhtaammin kyselyaineistoihin. Mediatutkijaa voi silti kiinnostaa vaikkapa ensin mainittujen tutkimustulos, jonka mukaan viime presidentinvaaleissa sukupuoli ei ratkaissut äänestyspäätöksissä ja että nimenomaan miehet äänestivät tyypillisemmin omaa sukupuoltaan kuin naiset (s. 193).

Viestinnän tutkimuksen näkökulmaa edustaa muun muassa Pertti Suhosen artikkeli mielipidemittausten roolista vaalijulkisuudessa. Pitkään aihetta tutkinut Suhonen kykenee vertaamaan vuoden 2006 vaaleja aiempiin ja siten rakentamaan historiallista jatkumoa mielipidemittausten käytöstä. Suhonen on ottanut julkisuudessaakin kantaa aiheeseen, mutta tässä artikkelissa hän pitää pääasiassa mittausten mediakäytön ja sovellusten erittelyssä. Vasta tekstin loppupuolella Suhonen arvioi mittauksia kriittisesti, mutta ottaa samassa yhteydessä myös kantaa niiden puolesta.

Suurin osa kirjan media-analyyseista pohjautuu kielellisiin aineistoihin. Poikkeuksen tekevät Päivi Hovi-Wasastjeran analyysi vaalikampanjoiden visuaalisesta ilmeestä sekä Liisa Tiittulan, Pirkko Nuolijärven ja Pekka Isotaluksen television vaalikeskustelujen ei-kielellisen esiintymisen analyysi. Ensin mainittu kohdistuu lähinnä ehdokkaiden mainoksiin ja vaalijulisteisiin. ”Medianäkyvyydestä on tullut yhä keskeisempi kampanjointitapa” (s. 77), ja ”nykyisin vaalijulisteilla on lähinnä rituaalinomainen osa vaalikampanjoissa” (s. 86), toteaa Hovi-Wasastjerana. Sanottuun nähden vaalijulisteet ja -mainokset saavat analyysissa suuren huomion – etenkin kun historiallinen vertailu Kekkonen aikaan vie myös paljon tilaa.

Toisaalta historiallinen vertailu osoittaa, että visuaalisen kampanjoinnin konventiot ovat hämmästyttävän pysyviä (s.

88). Ehdokkaiden televisioesiintymisten tyylin analyysi kertoo kuitenkin selvistä muutoksista presidentti-instituutiosta: perinteinen "valtiomiestyyli" nousi yhdeksi Halosta ja Niinistöä tv-esiintymisissä erotelleksi tekijäksi. Olisinkin kaivannut kirjaan lisää nimenomaan sellaisen vaaleihin liittyvän visuaalisen media-aineiston analyysia, joka ei ole kampanjakoneistojen kontrolloimaa. Esimerkiksi television viihdeohjelmat, talk showt ja vaikkapa Conan O'Brien -tapaus jäävät kirjassa hajahuomioiden kohteiksi.

Valtiomies-metaforaa kirjassa purkaa räiskyvimmin Jaana Kuusipalo, jonka teksti poikkeaa tyyliään muista artikkeleista – ehkä Wibergin pamflettia lukuun ottamatta. Kuusipalo kiinnittyy analyysissaan presidenttipelin sukupuolittumisesta selkeästi konstruktivistiseen näkökulmaan. Hänen mukaansa ehdokkaat ja heihin liittyvät mielikuvat "eivät ole" vaan "ne tuotetaan". Kiinnostavaa on, että Kuusipalon analyysi suuntautuu naiskuvan sijaan paljolti mieskuvaan, josta esitetään värikkäitä tulkintoja: Niinistö ja Vanhanen ovat Jorma Ollilan "oppiopioita" (s. 107) ja "yritysjohdajien äänitorvet" eivät Halosesta innostuneet (s. 109). Kuusipalon teksti on kirjan viihdyttävien, mutta puolueettomuuteen se ei pyri. Halosen kannattajuus kuulua läpi, ja sukupuolta käytetään selittäjänä vähän kaikessa – mikä on ristiriidassa kirjassa monin paikoin esitettyyn ajatukseen, jonka mukaan sukupuoli ei nimenomaan näissä vaaleissa ollut samalla tavoin merkittävä aihe kuin kaksissa edellisissä vaaleissa.

Erkki Karvonen ja Elinita Mäki analysoivat artikkeleissaan vaalijulkisuuden retoriikkaa. Ensin mainittu käyttää retoriikan analyysia ehdokkaiden imagonrakennuksen tutkimiseen ja on valinnut syvemmän tekstianalyysin kohteeksi – ehkä yllättäen – Halosen ja Niinistön vaalikirjat. Mäki puolestaan tutkii pääehdokkaiden tiettyjä vaalipuheitä argumentaatioanalyysin keinoin. Molemmissa artikkeleissa käydään hyvää teoreettista keskustelua käytetyistä menetelmistä, mutta varsinaiseksi kysymykseksi jää, mitä vaalikirjojen ja -puheiden retoriikan analyysi lopulta kertoo vaalijulkisuudesta ja sen mahdollisista vaikutuksista vaalitulokseen.

Kokonaisuudessaan *Presidentinvaalit 2006* on kuvaileva ja selkeä. Jälkimmäinen on luonnollisesti myönteistä kirjan käytön kannalta, sillä se on tarkoitettu oppimateriaaliksi. Oppimateriaalimaaisuutta korostaa se, että useimmissa artikkeleissa esitellään kulloinkin käytetty tutkimusmenetelmä oppikirjamaisen selkeästi. Selkeyden kääntöpuoli on varovaisuus. Kirjassa ei juurikaan tehdä rohkeita tulkintoja, kritiikistä puhumatta. Lähinnä artikkelien loppuihin on sijoitettu vähän kriittistä arviointia. Kuusipalon feministinen näkökulma ja Wibergin kannanotto ovat tässä suhteessa raikkaita poikkeuksia.

Kirjassa ei myöskään ole yhteiskuntatieteellisessä mielessä kriittistä näkökulmaa: siinä ei pyritä rakentamaan kuvaa Suomen poliittisen järjestelmän tilasta ja roolista yhteiskunnan kokonaisuudessa tai tehdä – sosiologi Arto Noron jäsenyyksen mukaan – "aikalaisdiagnoosia". Analyttinen yhteiskuntateoria ei nouse esiin, ja lähinnä vain Erkki Karvonen tavoittelee kirjassa syvempää teoreettista reflektiota. Kirja jääkin pitkälti vaalitutkimusten raportiksi ja erottuu tässä suhteessa sellaisista tuoreista yhteiskuntatieteellisistä analyyseistä kuin Risto Heiskalan ja Eeva Luhtakallion toimittama *Uusi jako* (Gaudeamus, 2006). Vaikka akateemisen tiedekustantamon julkaisemassa *Uudessa jaossa* on myös taustalla empirinen tutkimus, sen analyyseissa empiriaa punnitaan laajassa yhteiskuntateoreettisessa kehityksessä.

Presidentinvaalit 2006 -kirjan teksteistä voi kyllä löytää yhdistäviä teemoja, kuten median tai sukupuolen rooli politiikassa ja vaalijulkisuudessa. Näitä teemoja ei kuitenkaan nivota tekstejä yhdistäväksi punaiseksi langaksi. Jää lukijan tehtäväksi rakentaa kokonaiskuva vaalijulkisuuden osatekijöistä. Kun kirjassa ei ole yhteistä teoreettista viitekehystä, johon yksittäisiä tutkimuksia voisi suhteuttaa, artikkelit jäävät hiukan pinnallisiksi tapausanalyysiksi. Kriittis-yhteiskunnallisen teorian päänavauksia kirjasta on turha etsiä, mutta tuskin se on oppikirjan tavoitekaan.